

HRVATSKI NARODNI PREPOROD

1790
1848

Marija Tonković

Vizuelni identitet izložbe »Hrvatski narodni preporod 1790–1848«

»Hrvatski narodni preporod 1790–1848« jedna je od najkompleksnijih izložbi kod nas održanih. Pripremana godinama interdisciplinarnim radom stručnjaka okupljenih oko profesorâ Filozofskog fakulteta i kustosâ Muzeja za umjetnost i obrt, Muzeja grada Zagreba i Povijesnog muzeja Hrvatske, nastala je izložba koja je – svojim društveno-ekonomskim, povijesno-umjetničkim, kulturološkim i civilizacijskim sadržajima općenito – tematizirala dramatične godine pomaljanja i konstituiranja moderne hrvatske nacije. Duh i smisao toga prijelaznog razdoblja hrvatske povijesti pretvoreni su u vizuelni sinoptički prikaz, u tematske sekvence tako sadržajno i problemski organizirane da se kompleksno prepleću unutar cjeline izložbe pretvarajući posjetioca u suvremenika ilirskog razdoblja i sputnika ilirske avanture. Ova se izložba nameće kao rijedak muzeološki primjer ostvarene ideje o izložbi kao samom po sebi specifičnom komunikacijskom mediju, i dosljedno takvoj suvremenoj koncepciji s provedenim vlastitim grafičkim identitetom i jednoznačnom leksikom obilježavanja cijele manifestacije.

Osim glavnog kataloga izložbe i njezine likovne postave (što bi također zahtijeva-

lo poseban osvrt), vizuelnu semantičku identifikaciju projekta »Hrvatska u vrijeme Ilirskog pokreta« riješio je Borislav Ljubičić – jedan od naših najistaknutijih dizajnera, čije realizacije (često dobivene natjecanjima u velikoj konkurenciji, sve do nedavnog plakata »Desetog kongresa Saveza komunista Hrvatske«) već više od deset godina pobuđuju pažnju a često i najšire priznanje (pa i u međunarodnim razmjerima). Njegovo sudjelovanje u ovom projektu sadrži obilježavanje samog prostora održavanja izložbe, plakat i grafički dizajn popratnih materijala.

Akcentuacija događaja počinje »izvlačenjem« portala Muzeja za umjetnost i obrt u kojem se izložba održavala (ne bez praktične uvjetovanosti: da zaštiti posjetioce od padanja žbuke sa fasade Muzeja). Montažnom konstrukcijom od cijevi za skele formirana je okomita kvadratna plošna struktura u širini rizalita pročelja i do visine trećeg kata kao plitki međuprostor koji jednako participira u vrevi gradske svakodnevice kao i u svečanosti u muzejskim prostorima. Kroz taj se skelet već ozračeno ulazi na izložbu! Cijevi su tako montirane da dijele ukupnu površinu kvadratnog okvira u ortogonalnu mrežu od dvadeset i pet »oka«, transpo-

nirajući sadržaj tradicionalnog hrvatskog grba. Ta ideja jasna je i u izboru boja kojima su cijevi naizmjenično obojene: crvene i bijele. (Tako realizirana obojena rešetkasta struktura budi asocijacije na vitalnost Mondrianova neoplasticiizma, posebno na posljednje »Boogie-woogie« i kasnije njegove derivate u kinetici optičke umjetnosti – pa je i to moguće interpretativni diskurs ovih rješenja.) Stvorio je tako Borislav Ljubičić minimalističkim sredstvima (u smislu »umjetnosti minimalizma« npr. jednog Sola LeWitta) duhovitu konceptualiziranu sugestiju hrvatskoga heraldičkog simbola koja računa s inteligencijom i podsviješću promatrača. Ta je skela nosilac ilirskih simbola: na njoj se pojavio Mjesec mladak i zasjala šestokraka zvijezda Danica.

Rasporedom tih velikih plošnih likova u zlatnosmedoj boji (fasade Muzeja i Ka-

zališta), mjesecom dolje lijevo, u G-polju rekli bi u heraldici, i zvijezdom gore desno, u C-polju, stvorena je uzlazna dijagonalna dominantna dajući makrodinamiku fluidnom crveno-bijelom ritmu izokvadratične podjele cijeloga dijafanog ekrana. Ta je dijagonala dopunjena dvama tekstualnim panoima u središnjim kvadrantima rešetke. Takvim čitanjem i dešifriranjem »poruke« konstrukcije ispred Muzeja kao diskretnog generalnog sadržaja (ideja hrvatske nacije s pomoću grba) koji nosi specifične markantne simbole (ilirizma), i poblizje označenog tekstom kao oblačićima u stripu, Ljubičićeva ekspanzija sadržaja manifestacije prebačenog adekvatnom leksikom u prostor trga, originalno je rješenje.

Plakat je u horizontalnom formatu (70 x 100 cm) i njegov je pravokutnik podijeljen u imaginarnom zlatnom rezu. U tako

virtuelno nastalom desnom kvadratnom dijelu komponiran je »figurativni« sadržaj, a tekstualni u preostalom lijevom okomitom pravokutnom dijelu. U »figurativnom« polju interpretiran je motiv ilirskog grba s Gajeve putne torbe (predmet sam po sebi indikativan za širenje ilirske ideje): raskoljeni štit, obrubljen plastičnom vegetabilnom vitičastom perjanicom, u čijoj su lijevoj polovici ilirski mjesec i zvijezda a u desnoj šahovsko polje. Taj kvadratni dio pravokutnika plakata podijeljen je uzlaznom dijagonalom: lijevi je trokut realiziran u boji a desni ostavljen samo u grafičkoj naznaci. Ilirski simboli zahvaćeni su obojenim trokutom kao i dio crveno-bijelog šahovskog polja, dok je njegov ostatak u monokromnom desnom trokutu. U Ljubičićevoj ideji to presijecanje šahovskog polja (simbola nacionalne ukupnosti) na pun obojeni dio i otvoren neobojeni dio

kao da sugerira kontinuitet procesa konstituiranja nacionalne svijesti započet ilirizmom. Dijagonala kvadratnog polja, koja je repetirana gustim paralelama lijevo po preostaloj površini čineći s vertikalama izvučenim po cijelom pravokutniku plakata vibrantni raster svjetlucajućih srebrnih linija, usmjerila je i organizaciju tekstualnog dijela. Osnovnim podacima o izložbi, realiziranim tipografskim pismom jednog od oblika prijelazne antičke, rezervirano je usko lijevo polje nastalo komponiranjem plakata prema zlatnom rezu. U gornjem lijevom kutu, paralelno s rubovima, smješten je zaštitni znak manifestacije. Ljubičićev oblikovni pristup tekstu upotrebom slovnih dijagonala iz kreativne je prisutnosti konstruktivističkog nasljeđa, a individualno je elaboriran kao i u danas najaktualnijim tendencijama grafičkog dizajna, npr. kod Cieslewicza.

Pozivnica s omotnicom, mali vodič i informativni pliant inventivno variraju vokabular »ključnih riječi« pretvoren u zaštitni znak manifestacije: kvadratna šahovska rešetka u pozitivu ili negativu, obris mjeseca i zvijezde, sintagmički blokovi »Hrvatski narodni preporod« i »1790/1848« s vertikalno organiziranim riječima odnosno brojevima, te program boja: crvena, bijela i zlatna.

Pozivnica je presavijanjem oblikovana kao trećina A4 formata, prilagođena querformatu omotnice. Osnovna je boja »aversa« zagasito crvena, a »revers« je ostavljen bijelim. Pozivnica se najprije otklapa u kvadrat u kojem je zlatotiskom otisnuta rešetka s kvadratnom podjelom i ilirskim simbolima (dijeljenje poznato s

plakata) i bijelim blokovima teksta: u središtu godine, a dijagonalom gornjeg kvadranta naslov izložbe. Na preostaloj trećini pozivnice navedeno je bijelim slovima, u paraleli s dijagonalom logotipa u kvadrantu, mjesto i vrijeme održavanja. Na poleđini dani su bijelim slovima ostali podaci relevantni za pozivnicu. Plasiranjem pozivnice i komponiranjem likovnog, semantičkog i informativnog sadržaja s obzirom na mogućnosti njezina otvaranja postignuta je živa i promjenljiva sintaksa s jasnom porukom u svakoj kombinaciji. Uopće: preglednost i jasnoća Ljubičićeva rješenja kvalitete su koje treba posebno apostrofirati.

Kao zaglavlje četvororojezičnog plianta dan je crveni kvadrat s bijelom siluetom rešetke i simbola poput negativa: blok s godinama smješten je ispod kvadrata držeći desnu vertikalu, a onaj s naslovom izložbe u dijagonali je pretisnut zahvaćajući i crveni kvadrat – povezujući tako logotip godina i rešetku znaka. Blok samog znaka iskorišten je ujedno u samom pliantu kao indikacija novog sadržaja ili nove informacije.

Kompozicija naslovne strane malog vodiča slična je rješenju zaglavlja plianta, s tom razlikom što je ovdje znak otisnut na bijeloj podlozi prednjih i stražnjih korica. I na pliantu i na vodiču simetrala zvijezde Danice poklapa se s desnom okomitom stranicom kvadrata, tako da njezina desna polovica probija rigidni kvadratni okvir dinamizirajući siluetu heraldičke rešetke (i sugerirajući, možda, njezino isijavanje).

Sretno izlučenim adekvatnim simbolima, primjerenim suvremenom duhu i senzibilitetu i ostvarenim aktualnim grafičkim jezikom, Borislav Ljubičić dao je velikoj manifestaciji »Hrvatski narodni preporod 1790–1848« njezin zaštitni znak. Komponibilnim tretiranjem njegovih elemenata: kvadratne rešetke s dvadeset i pet polja kao asocijacije na tradicionalni hrvatski grb i zastavu, ilirskim simbolima Mladaka i Danice, logotipima naslova izložbe, stvorena je dinamička struktura vrlo fleksibilna za različite aplikacije i izvedbe. Program boja također ima povijesnu konotaciju. Vizuelna čistoća i svježina grafičkih znakova i njihova upotreba dosljedno provođenom rigoroznom grafičkom logikom rezultirale su jasnoćom i elegancijom imagea ove historijske manifestacije. Suvremeno intoniranom klasičnošću, krećući se u polju horizontala, vertikala i dijagonala kvadrata – što kod školovanog promatrača pobuđuje refleksije o mogućem kontinuiranju nekih povijesnih tendencija (prvenstveno konstruktivističkih u najširem smislu) ali i o njihovu participiranju u suvremenom iskustvu – označio je Borislav Ljubičić »Hrvatski narodni preporod 1790–1848« grafičkim dizajnom, a po intervenciji pred ulazom u Muzej slobodno se može reći: i dizajnom okolice, najviše kulturalnog i reklamnog standarda. Dostojno reprezentiran stogodišnji Muzej za umjetnost i obrt, u čijim se prostorima gotovo četiri mjeseca održavala izložba (pa, rekli bismo, i s dizajnerskim duhom bliskim onom Muzeja), na čast je manifestaciji i vitalnosti naše primijenjene umjetnosti i grafičkog dizajna.

